

سرشناسه:	ربانی گلپایگانی، علی، ۱۳۳۴ — Rabbâni Golpayagân, Ali
عنوان قراردادی:	فرق و مذاهب کلامی، ترکی.
عنوان و نام پدیدآور:	Kelami fırkala ve mezhepler/ Ali Rabbâni Gulpaygânî; Çeviri Yunus Gürel.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۳ = ۲۰۱۴ م.
مشخصات ظاهری:	۳۸۳ص.
فروست اصلی:	مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ پ/۹۹/۱۷۵/۱۳۹۳
فروست فرعی:	نمایندگی ترکیه ۱۹
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۹۳۰-۴
یادداشت:	وضعیت فهرست نویسی: فپیا انگلیسی.
موضوع:	اسلام — فرقه‌ها
موضوع:	کلام — تاریخ
شناسه افزوده:	مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ —
شناسه افزوده:	Yunus , Gurel , یونس، گورل،
رده بندی کنگره:	BP ۲۳۶/۲ف۴۰۴۹۵۲ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۵
شماره کتابشناسی ملی:	۳۶۰۵۹۶۰

Kelâmî Fırkalar ve Mezhepler

Ali Rabbânî Gulpaygânî

Çeviri
Yunus Gürel

Uluslararası El-Mustafa (s.a.a)
Tercüme Ve Yayın Merkezi

Kelâmî Fırkala ve Mezhepler

Yazar: Ali Rabbânî Gulpaygânî

Çeviri: Yunus Gürel

Baskı tarihi: 2014

Yayın: Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Tercüme Ve Yayın Merkezi

Baskı: Narencistan - Tehran

Tiraj: 300

ISBN: 978-964-195-930-4

فرق و مذاهب كلامی

ناشر: مركز بين المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

تیراژ: ۳۰۰

زبان: ترکی استانبولی

قیمت: ۱۷۵۰۰۰ ریال

چاپ: نارنجستان

نویسنده علی ربانی گلپایگانی

مترجم: یونس گورل

چاپ اول: ۲۰۱۴ / ۱۳۹۳ ش / ۱۴۳۵ ق

© Kıtabın bütün hakları yayıncıya aittir.

● IRAN, Tehran, İnkılab Cad. Vesali Şirazi ve Kudüs caddesi arasında, Osku sok. No: 1003.

Tel: +98 21 66978920

● IRAN, Qom, Şehitler Meydanı Hüccetiye Cad. Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Tercüme Ve Yayın Merkezi.

Tel: +98 25 37839305-9

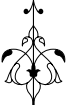
● IRAN, Qom, Muhammed Emin Bulvarı Salarya yol ayrımı Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Satış Ve Basın

Bürosu. Tel: +98 25 32133106 fax: +98 325 2133146

www.pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

Bu eserin hazırlanmasında katkıda bulunanlardan teşekkür ederiz.

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

Külliyyat

1. Ders: Milel ve Nihal İlmi Nedir?	11
2. Ders: Yetmiş Üç Fırka Hadisi.....	15
3. Ders: Kelâmî Fırka ve Mezhepler	21
4. Ders: İlk İhtilaflar.....	27
5. Ders: Akaidde Selefin Yöntemi	33

İKİNCİ BÖLÜM

Şia Fırkaları

6. Ders: Şia Terimi Hakkında.....	39
7. Ders: Abdullah bin Sebe Efsanesi	43
8. Ders: Şia Tarihindeki Siyasî ve Sosyolojik Değişiklikler	47
9. Ders: Şia'nın Fırkaları.....	61
10. Ders: İsmailiyye ve Onun Dalları.....	67
11. Ders: İsmaililerin İnançları, İlmi Eserleri ve Âlimleri.....	75
12. Ders: Fatımiler ve Karmatiler	83
13. Ders: Diğer İsmailiyye Fırkaları	95
14. Ders: Zeydiyye'nin Ortaya Çıkışı ve Zeyd bin Ali'nin İtikadı.....	101
15. Ders: Zeydiyye ve İmamet.....	111

16. Ders: Zeydiyye Fırkaları.....	119
17. Ders: Zeydiyye'nin Kelâmî İnançları ve Âlimleri.....	125
18. Ders: Zeydiyye Mezhebinin Kıyam ve Şehadet Önderleri.....	131
19. Ders: Oniki İmam Şiâsi (İmamiyye / İsnâaşeriyye)	141
20. Ders: İmamiyye Mezhebi ve İtikadi Konuları Araştırma Yöntemi	145
21. Ders: Meşhur İmamiyye Müteteklimleri (2-5 yy.).....	151
22. Ders: Meşhur İmamiyye Müteteklimleri (5-8 yy)	157

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Ehl-i Sünnet Fırkaları

23. Ders: Ehl-i Sünnet Teriminin Beyanı	169
24. Ders: Ehl-i Hadis ve Hanbelîler.....	173
25. Ders: Selefiyye Mezhebi.....	177
26. Ders: Eş'ariyye Mezhebinin Önderi.....	183
27. Ders: Eş'arî'nin Kelâmî Metodu ve Yenilikleri.....	191
28. Ders: Eş'arî Mezhebindeki Değişiklikler ve Eş'ariyye'nin Akılcıları	199
29. Ders: Eş'arî Mezhebinin Meşhur Müteteklimleri.....	205
30. Ders: Mâturidiyye Mezhebinin Kurucusu	211
31. Ders: Mâturidî'nin Kelâm İlmindeki Metodu.....	221
32. Ders: Mâturidiyye, Adliyye ve Mutezile Görüşlerinin Mukayesesi.....	227
33. Ders: Mâturidî Kelâmı.....	235
34. Ders: Meşhur Mâturidî Müteteklimleri	241

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Diğer İslâmî Fırka ve Mezhepler

35. Ders: Kaderiyye Fırkası	249
36. Ders: Mutezile Mezhebi'nin Ortaya Çıkış Tarihi ve Kurucusu.....	255
37. Ders: Mutezile Mezhebi'nin Temelleri.....	261
38. Ders: Mutezile Mezhebindeki Tarihi Değişiklikler.....	267
39. Ders: Mürcie Fırkası.....	277

40. Ders: Haricî Fırkaları	283
41. Ders: İbaziye Fırkası.....	289
42. Ders: Cehmiye.....	295
43. Ders: Dirariyye, Neccariyye ve Kerramiyye	301

BEŞİNCİ BÖLÜM

Gulat Fırkaları

44. Ders: Gulat ve Aşrıya Gidenler.....	309
45. Ders: Dürzî Fırkası.....	315
46. Ders: Nusayrîyye Fırkası.....	321
47. Ders: Ehl-i Hakk Fırkası.....	325
48. Ders: Şeyhiyye ve Keşfiyye Fırkaları	329
49. Ders: Bâbiyye ve Bahailik Tarikatları.....	335
50. Ders: Kadyaniyye veya Ahmediyye.....	343

ALTINCI BÖLÜM

Bazı Terimlerin Açıklanması

51. Ders: Haşviyye ve Râfızî.....	349
52. Ders: Adliyye.....	353
53. Ders: Tefvîz ve Mufavvaza	357
54. Ders: Te'vîl ve Muavvelle.....	363
55. Ders: Sıfatiyye ve Muattile.....	367
56. Ders: Müşebbihe ve Mücessime.....	373
57. Ders: Tafzîliyye ve Vaîdiyye	377

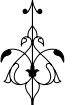

Birinci Bölüm

Külliyyat

Birinci Ders Milel¹ ve Nihal İlmî Nedir?

1- Milel ve Nihal Sözcüğü

“Milel” sözcüğü “millet” kelimesinin çoğulu olup, ister İlahî ve hak üzere olsun, ister gayri İlahî ve bâtil üzere olsun, yol ve din anlamındadır. Nitekim Kur’ân-ı Kerim’de her iki anlamda da geçmektedir. İlahî din hakkında şöyle buyrulmaktadır:

﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾

“Sonra sana: “İbrahim’in Hanif dinine (Tevhid inancına) uy, diye vahyettik.”²

İlahî olmayan din hakkında ise şöyle buyrulmaktadır:

﴿إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ﴾

“Doğrusu ben, Allah’a inanmayan, ahireti de inkâr eden bir kavmin dinini terk ettim.”³

“Nihal” sözcüğü, “Nihle” kelimesinin çoğulu olup iddia, mezhep ve bir din ve inanca yönelmek anlamlarında kullanılmıştır. Nitekim Arapça’da şöyle denilmektedir: ؟يَمَا نِحْلَتِكَ؟ yani dinin ve mezhebin nedir? (Hangi dine tâbîsin?)

¹ Millet kelimesinin Arapça’da çoğuluna milel denilmektedir ve din anlamına kullanılmaktadır. Türkçe ve Farsça’da ise bu kelime, ulus, nation anlamına dönüşmüştür. [redaktör]

² Nahl, 123.

³ Yusuf, 37.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, “Milel ve Nihal” kelimeleri itikadî dinler veya fırka ve mezhepler kelimelerinin eşanlamlılarıdır.

2- Din ve Mezhepler İlminin Konusu, Hedefi ve Metodu

Din ve mezhepler ilminin konusu -nitekim isminden de anlaşılacağı üzere- dinler ve mezheplerdir. Ondan hedeflenen ise insanının çeşitli dinler ve mezheplerin tarih ve inançlarını araştırarak, onların ortak ve farklı yönlerini tanınması ve Hak dini savunma ve diğer dinler ve mezhepleri eleştirmede basiret ve bilgiyle hareket edip gerçekçi ve objektif bir şekilde hakemlik etmesidir.

Bu ilmin yöntemi, naklî ve aklî metodun birleşimidir. Yani müfredat olarak (akaid, her din ve mezhebin mensuplarının görüşleri) nakil yoluyla elde edilmesi gerekir. Ardından da akıl ve düşünceden faydalanarak onun hakkında araştırma ve incelemeye başlanmalıdır. Müfredatı elde etmek için her şeyden önce her mezhebin muteber âlimleri ve kitaplarına başvurmak gerekir. Zarurî durumlar dışında diğerlerinin görüşüne istinad etmekten kaçınmak gerekir. Son durumda da yine nakletme hususunda ithamcılıkla ve emanetin aslına bağlı kalmamakla suçlanan kimselerin görüşlerine dayanılmamalıdır.

3- Tarihçesi

Dinler ve itikadî mezhepler veya fırkalar ilmi, dinler ve mezhepler tarihi ilminin bir dalıdır. Çünkü dinler ve mezhepleri inançsal boyutuyla incelemektedir. Bu nedenle, tarihçesi çok eskilere dayanmaktadır. Elbette buradaki maksat, bu ilmin İslâm tarihindeki tarihçesidir. Bu durumda bu ilmin tarihçesinin başlangıcını, İslâm dünyasında dinler ve mezhepler hususunda ele alınan eserlerden elde etmek gerekir. Bunu yerine getirirken kaleme alınmadan önceki dönemi de gözönünde bulundurmak gerekir. Fakat kaleme almaya başlangıç, onun resmî (uygulanma) döneminin başlangıcı sayılmaktadır.

Müslümanlar arasında dinler ve mezhepler konusunda bir kitabın kaleme alınmasının tam ve kesin bir tarihi yoktur. Ancak kesin olan şey

şudur ki, Hicrî Üçüncü Asır'da⁴ bu ilme ilgi duyulmuş ve bu hususta kitaplar ve risaleler yazılmıştır. Bu kitaplardan bazıları şunlardır: Ebu Muhammed Hasan b. Musa Nevbahtî'nin (Hicrî III. Asır'daki Şia'nın önde gelenlerinden) "*Fıraku's-Şia*" kitabı ve yine Ebu'l-Kasım Saad b. Abdullah Eş'arî Kummî'nin (ö. 299 veya 301 h.k.) "*el-Makalât ve'l-Fırak*" kitabıdır. Bu konu daha sonraları günden güne İslâm âlimlerinin daha fazla ilgisini çekmiş ve bu hususta daha geniş ve kapsamlı diğer kitaplar kaleme alınmıştır. Bunlardan (ö. 330 h.k.) Eş'arî mezhebinin önderi Ebu'l-Hasan Eş'arî'nin "*Makalātu'l-İslâmîyyîn*" kitabı ve Şia mezhebinin meşhur mütekellimi Şeyh Müfid'in (ö. 413 h.k.) "*Evâilu'l-Makalât*" kitabı, bu ilimdeki en geniş, en meşhur ve eski kitaplardan sayılmaktadır.

4- Kitapların Kısımları

Mezhep ve fırkalar hususunda Müslüman âlimleri tarafından kaleme alınan kitaplar üçe ayrılmaktadır:

a) İslâmî mezhepler ve İslâm dünyasında meydana gelen olayların yanı sıra, diğer dinler ve mezhepler hakkında da araştırmada bulunmuşlardır. Abdülkerim Şehristani'nin (ö. 479 h.k.) "*Milel ve Nihal*" adlı kitabı ve İbn Hazm'ın (ö. 456 h.k.) "*el-Faslu fi'l-Milel ve'l-Ehva ve'n-Nihal*" adlı kitabı bunlardandır.

b) Sadece İslâm dünyasında ortaya çıkan İslâmî mezhep ve fırkaları ele almışlardır. Aşağıdaki kitaplar ise bu bölüm içerisinde yer almaktadır:

1- Makalātu'l-İslâmîyyin ve İhtilâfu'l-Musallîn, yazarı Ebu'l-Hasan Eş'arî.

2- Evâilu'l-Makalât fi'l-Mezahib ve'l-Muhterat, yazarı Şeyh Müfid.

⁴ Çeşitli görüşlerden elde edilen şudur ki; Hicrî ikinci Asır'da (ikinci yarısında) yine bu hususta bir kitaptan birçok kitaplarda olduğu görülerek bulunmuştur. Nitekim Keşşî, İbn'il-Muk'ad (İbn'il Mufazzal) isminde bir kişinin Abbasî hükümdarı Mehdi döneminde (ö.169 h.k.) "*Sunufu'l-Fırak*" isminde bir kitap yazdığını nakletmektedir. (Rical-i Keşşî, s.265, sayı, 479)

Nitekim fırkalar hakkında olan bir diğer kitap da Birinci Asr'ın ilk yarısında yaşayan "*Zirar bin Amr*" ismindeki bir şahsa nisbet verilmiştir. (Makalātu'l-İslâmîyyin, tercüme-yi Müeyyidi, s.151-152)

3- et-Tenbîhu ve'r-Reddu a'la Ehli'l-Ehvâ ve'l-Bid'a, yazarı İbn Adurrahman Malatî (ö. 377 h.k.).

4- el-Farku Beyne'l-Fırak, yazarı Abdulkahir Bağdadî (ö. 429 h.k.).

5- et-Tebşîru fi'd-Dîn, yazarı Tâhir b. Muhammed İsferayinî (ö. 471 h.k.).

c) Bu kitaplar, konularını İslâmî mezheplerinden birisine mahsus kılmışlardır. Daha önce de değindiğimiz üzere, Nevbahtî'nin "Fıraku's-Şia" kitabı ve Saad b. Abdullah Eş'arî'nin "el-Makalât ve'l-Fırak" kitabı bu kısımdandır.

SORULAR

- 1 "Milel" ve "Nihal" sözcüklerini açıklayınız.
- 2 Din ve mezhepler ilminin konusu, hedefi ve metodunu beyan ediniz.
- 3 Milel ve Nihal ilminin dinler tarihi ve kelâm ilmiyle olan irtibatını yazınız.
- 4 İslâm'da Milel ve Nihal ilminin ortaya çıkış tarihini örnek vererek, açıklayınız.
- 5 Milel ve Nihal ilmi hususunda kaleme alınan kitapların kısımlarını, örnek vererek yazınız.